

ΜΑΡΙΑ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

Το Βυζάντιο σε έξι χρώματα

π
ρ
ά
σ
ι
ν
ο

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΒΕΡΟΥΤΣΟΥ

ΜΕΤΑΙΧΜΙΘ

«Και όσοι ξέρουν πόσο δυνατά ακούγονται οι ώρες που περνούν,
πόσο γλυκιά είναι η μουσική και πόσο τρομερός ο θόρυβος του χρόνου,
αυτοί λένε: το πράσινο είναι της άνοιξης, το ρούσιο του καλοκαιριού,
το βένετο του φθινοπώρου και το λευκό του χειμώνα».

Ιωάννης ο Λυδός, ιστορικός της ίδιας εποχής,
που πίστευε στα αόρατα της ιστορίας

Ο ΘΟΡΥΒΟΣ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ

Κωνσταντινούπολη – 11 έως 18 Ιανουαρίου

532 μ.Χ.

ν υπάρχει αυτοκράτορας που ν' αξίζει να ονομαστεί πράσινος και καταπράσινος, αυτός είναι ο Νέρωνας – κι άλλος κανένας. Ύστερα έχουνε σειρά άλλοι, πολλοί, που υποστήριξαν τους

Πράσινους στον ιππόδρομο και στα θέατρα και παντού. Ο Ιουστινιανός, όμως, ο αυτοκράτορας των νόμων και των φόρων και των πολέμων, αυτός όχι. Αυτός υποστήριζε από παιδί ακόμα τους Βένετους. Φανατικά και με λατρεία. Και πολλοί είπαν πως γι' αυτό ακριβώς ξεσηκώθηκαν στα δικά του χρόνια οι Πράσινοι κι έκαναν τον μεγαλύτερο «θόρυβο», τη μεγαλύτερη επανάσταση που έγινε ποτέ στην αυτοκρατορία της Ρωμανίας. Τη Στάση του Νίκα. Μα γίνονται έτσι οι επαναστάσεις; Για ένα χρώμα;

Εντάξει, στη Στάση του Νίκα οι Πράσινοι δεν ήταν μόνοι τους. Μαζί με τους Βένετους τον έκαναν τον «θόρυβο». Πρώτη και τελευταία και μοναδική

φορά που ένωσαν τις δυνάμεις τους οι άσπονδοι
εχθροί. Βένετοι και Πράσινοι τρωγόντουσαν μετα-
ξύ τους από τα γεννοφάσκια τους και μέχρι να βγει
η τελευταία τους ανάσα. Κόντρα αναμεταξύ τους.
Ποτέ δε θορυβούσαν κόντρα στον αυτοκράτορα. Τι
έγινε και τα βρήκαν, αυτοί που πιάνονταν σαν τα
σκυλιά για το τίποτα; Τι πάθανε και τα 'βαλαν με
τον στρατό και με την αστυνομία και με τον αυτο-
κράτορα – και μάλιστα μ' έναν αυτοκράτορα που
απ' τις πρώτες κιόλας μέρες της στάσης υποχώρη-
σε και τους έκανε τα χατίρια; Γιατί ο Ιουστινιανός
δεν άργησε κι αμέσως πρότεινε αυτό που πάντα
ζητούσαν κι οι Πράσινοι κι οι Βένετοι κι οι Ρούσιοι
κι οι Λευκοί – όποτε έκαναν φασαρίες ένα γύρευαν
όλα τα χρώματα: κι άλλες ιπποδρομίες. Ε, όχι, αυτή
τη φορά ούτε οι Πράσινοι ούτε οι Βένετοι μαλάκω-
σαν με τις τόσες κι άλλες τόσες ιπποδρομίες που
πρότεινε ο Ιουστινιανός. Ίσα ίσα, άναψαν και κό-
ρωσαν κι άρχισαν να ζητάνε άλλα πράγματα. Και
τώρα, δεκαπέντε αιώνες έχουνε περάσει κι ακόμα
κανένας δεν ξέρει να πει με σιγουριά τι ακριβώς
έγινε εκείνη τη βδομάδα που κάηκε η Βασιλεύουσα
και πνίγηκε ο Ιππόδρομος στο αίμα. Γιατί και τότε
και τώρα έλεγε ο καθένας το δικό του, αυτό που

είχε δει κι αυτό που είχε καταλάβει κι αυτό που φοβόταν πιο πολύ κι αυτό που ήθελε. Μα αυτά... όσο κι αν τα μαζέψεις και τα βάλεις όλα στο χαρτί, το ένα δίπλα στο άλλο, δεν κάνουνε την αλήθεια.

Ξέρουμε, βέβαια, ένα σωρό αλήθειες από κείνη την εποχή. Ξέρουμε την αλήθεια του Ιουστινιανού: ποιος ήταν, τι ήταν, τι ήθελε και τι έκανε, με λεπτομέρειες! Ξέρουμε τις πολεμικές αλήθειες των στρατηγών του, του Ναρσή και του Βελισάριου, μέχρι πού έφτασαν και πώς νίκησαν και ποιες επαρχίες κατέκτησαν και ποιους λαούς υποδούλωσαν. Ξέρουμε τις χρηματικές αλήθειες του Ιωάννη Καππαδόκη, που ο Ιουστινιανός τον είχε συμβουλάτορα και εισπράκτορα, κι αυτός έβρισκε λεφτά για να κάνει πολέμους ο αυτοκράτορας και να χτίζει εκκλησίες. Ξέρουμε κι όλες τις πολύπλοκες αλλά δικαιες αλήθειες του Τριβωνιανού, που ο Ιουστινιανός τον είχε δάσκαλο και νομοθέτη. Ακόμα και πολλές από τις φανερές και τις κρυφές, τις όμορφες και τις άσχημες αλήθειες της Θεοδώρας ξέρουμε – κι ας τις σκέπαζε όσο μπορούσε η αυτοκράτειρα κάτω από βουνά χρυσάφι και κάτω από την αγάπη που της είχε ο άντρας της. Για τους Πράσινους, όμως (και για τους Βένετους και για τους Ρούσιους και

για τους Λευκούς, για όλα γενικά τα Χρώματα του Ιπποδρόμου), ξέρουμε λίγα, πολύ λίγα. Και για τις αλήθειες τους ακόμα λιγότερα.

Ποιοι ήταν αυτοί οι φωνακλάδες που κάθονταν στοιχισμένοι σε ξύλινους πάγκους απέναντι ακριβώς από το Αυτοκρατορικό Κάθισμα στον Ιππόδρομο, για να τους ακούει καλά ο αυτοκράτορας όταν με φωνές (και με χειρονομίες!) τραγουδούσαν ρυθμικά ό,τι ήθελαν να του πούνε; Που έστηναν αγάλματα στους ηνιόχους; Που πήγαιναν και μύριζαν τις καβαλίνες των αλόγων, για να 'ναι σίγουροι ότι οι σταβλίτες τα τάζαν σωστά, για να τρέχουνε γρήγορα; Ποιοι ήταν αυτοί οι μακρυμάλληδες, που έπλεκαν τα μαλλιά τους πίσω λιγνή κοτσίδα και τα ξύριζαν στα πλάγια, για να δείχνουν άγριοι και δυνατοί σαν τους Ούννους; Που άφηναν τα γένια και τα μουστάκια τους μακριά σαν τους Πέρσες; Που φορούσαν ρούχα αλλιώς από τον υπόλοιπο κόσμο, με μανίκια φαρδιά πολύ, ραμμένα έτσι που να φουσκώνουν όταν κουνούσανε τα μπράτσα τους;

Δεν ήταν όλοι ίδιοι, αυτό είναι σίγουρο. Άλλοι ήταν φτωχοί κι άλλοι πλούσιοι, άλλοι ήταν ντόπιοι κι άλλοι ξενόφερτοι. Δεν έκαναν όλοι την ίδια δουλειά, δεν πίστευαν καν όλοι στον Θεό με τον ίδιο τρόπο – είχαν τα Χρώματα κι ορθόδοξους και μονοφυσίτες κι αιρετικούς, ακόμα και καλόγερους ανάμεσά τους. Είχαν

κι άρχοντες, είχαν ζητιάνους, είχαν νοικοκυραίους και μπαγαπόντηδες και θεατρίνους. Ένα μόνο τούς ένωνε όλους αυτούς τους πολλούς και διάφορους: οι φωνές. Ξελαρυγγιάζονταν παρέα, ώμο με ώμο στέκονταν στις ξύλινες κερκίδες τους και ούρλιαζαν – με ρυθμό! – ώσπου έβγαινε η ψυχή τους. «Όο-λο σφάα-ζεις κι όο-λο απο-δημείς», έβριζαν οι Πράσινοι τους Βένετους. «Σκοτώνεις και το σκας» τους έλεγαν «γιατί είσαι δειλός». «Συ δε σφάα-ζεις και δια-κινείς!» απαντούσαν οι Βένετοι – που θα πει «Κι εσύ δε φτάνει που σκοτώνεις, αναστατώνεις και την πόλη, την κάνεις άνω κάτω και την καις!». Καυσοπολίτες τούς έλεγαν τους Πράσινους οι Βένετοι. Κι οι Πράσινοι φώναζαν πως ο πρώτος και χειρότερος Βένετος ήταν ο ίδιος ο θεός του πολέμου, ο Άρης!

Πραγματικά σφαζόντουσαν μεταξύ τους τα δυο μεγάλα Χρώματα. Δεν το 'χανε σε τίποτα να στήσουνε καβγά και ν' αρπαχτούνε στα χέρια – και στα μαχαίρια. Ούτε δίσταζαν να τα βάλουν και με τους πραιτόρες ή με τους στρατιώτες που έστελνε το Παλάτι για να τους ησυχάσει, όταν αφήνιαζαν πότε πότε σαν τ' άλογα που λάτρευαν. Χειρότεροι δεν ξέρουμε ποιοι ήταν απ' τους δυο. Οι Πράσινοι ήταν λίγο περισσότεροι. Και πάντως ΘΟΥΡΥΒΟ έκαναν όλα –και τα τέσσερα Χρώματα– απ' όταν τα πρωτοσυναντάμε στις ρωμαϊκές αρένες. Και από την αρχή τέσσερα ήταν: πράσινο, βένετο, ρούσιο και λευκό. Δήμοι βέβαια δε λεγόντουσαν από γεννησιμού τους, είχαν άλλα λατινικά ονόματα. Αλλά για τα ίδια τέσσερα Χρώματα μιλάμε – από τα χρόνια του Αυγούστου μέχρι τις Σταυροφορίες, πάνω από δώδεκα αιώνες δηλαδή. Τέσσερα Χρώματα που ήθελαν όλα την πρωτιά. Τη νίκη. Κι από νωρίς οι οπαδοί ζητούσαν με φωνές από τον αυτοκράτορα αυτό που ήθελαν: τον καλύτερο ηνίοχο, τον καλύτερο χορευτή, τα καλύτερα άλογα. Για να νικάει το Χρώμα τους. Διότι οι ηνίοχοι άλλαζαν, οι μίμοι και οι τραγουδιστές και οι ηθοποιοί άλλαζαν, τα άλογα άλλαζαν, ακόμα κι οι αυτοκράτορες άλλαζαν – το Χρώμα, όμως, που υποστήριζε κανείς... αυτό δεν το άλλαζε με τίποτα.

Κι ο Ιουστινιανός υποστήριζε το Χρώμα των Βένετων. Τελεία και παύλα. Από πριν γίνει αυτοκράτορας. Από πριν μάθει να μιλάει ελληνικά. Από πριν γνωρίσει τη Θεοδώρα και την αγαπήσει πιο πολύ κι από τη ζωή του. Τους Βένετους υποστήριζε. Οι περισσότεροι αυτοκράτορες Πράσινοι ήταν: ο Γάιος, ο Νέρωνας, ο Κόμμοδος, ο Δομιτιανός, ο Ηλιογάβαλος, πράσινοι όλοι. Βένετους ξέρουμε τρεις μόνο: τον Βιτέλλιο, τον Καρακάλλα και τον Ιουστινιανό. Τρεις αυτοκράτορες και μια αυτοκράτειρα: τη Θεοδώρα. Γιατί κι η αγαπημένη του Ιουστινιανού τους Βένετους υποστήριζε μέχρι θανάτου. Κι η Θεοδώρα είχε του-

λάχιστον λόγο σοβαρό: όταν μικρή ακόμα έχασε τον πατέρα της που δούλευε στους στάβλους των Πράσινων και φρόντιζε τις αρκούδες, οι Πράσινοι δεν νοιάστηκαν για τη μάνα με τα τρία κορίτσια τα ορφανά – και βρέθηκαν οι Βένετοι να δώσουνε δουλειά στην ίδια και στον καινούργιο της άντρα και στις κόρες της. Χορεύτρια των Βένετων ξεκίνησε η μικρή Θεοδώρα, σ' αυτούς το χρωστούσε που δεν πέθανε της πείνας τότε. Κι αυτά τα χρέη δεν ξεχνιούνται. Ο αυτοκράτορας, όμως, άλλο λόγο δεν είχε πέρα από το ότι σαν αυτοκράτορας έπρεπε να υποστηρίξει ένα Χρώμα – για να βλέπουν οι υπήκοοί του πως δεν ξεχώριζε τον εαυτό του, πως κατά βάθος ίδιος μαζί τους ήτανε και τους καταλάβαινε. Γι' αυτό άλλωστε και οι περισσότεροι αυτοκράτορες ήταν Πράσινοι – επειδή οι Πράσινοι ήταν πάντα λίγο περισσότεροι από τους Βένετους. Κι οι αυτοκράτορες ήθελαν να είναι με τη μεριά των (έστω και λίγο) περισσότερων.

Τι έγινε, όμως, αυτή την τρομερή βδομάδα, τη δεύτερη του 532; Πώς έφτασαν και ξεσηκώθηκαν μαζί Πράσινοι και Βένετοι – και μπερδεύτηκαν τα χρώματα και βρέθηκε ο αυτοκράτορας να είναι μόνος του εναντίον όλων; Όλα ξεκίνησαν από ένα σκοινί που κόπηκε και μερικά σανίδια που βούλιαξαν. Γιατί οι Πράσινοι (οι πιο φωνακλάδες, οι πιο άγριοι, αυτοί που τριγύριζαν οπλισμένοι μέρα με-

σημέρι στην πόλη και στις εξοχές της κι άρπαζαν όποιον δεν τους άρεσε) και οι Βένετοι (που είχαν τις πλάτες τις αυτοκρατορικές, κι ό,τι κι αν έκαναν τη γλίτωναν ατιμώρητοι)... Πράσινοι και Βένετοι, λοιπόν, το είχαν παραξηλώσει. Οι ταραχές και οι ξυλοδαρμοί και οι ληστείες είχαν μπει στην ημερησία διάταξη. Έφταιγαν κι η φτώχεια και η πείνα – γιατί δε γίνονται τζάμπα οι μεγάλοι πόλεμοι, ούτε χτίζονται τζάμπα οι μεγάλες εκκλησίες: οι φόροι πέφτανε βροχή πάνω σε Πράσινους, Βένετους, Ρούσιους και Λευκούς. Κι όπου υπάρχουν φτώχεια και πείνα, υπάρχει και «θόρυβος». Οι πραιότερες δεν προλάβαιναν να πιάνουν τους πιο καβγατζήδες και τους πιο φασαριόζους.

Το Βυζάντιο είναι ένας κόσμος γεμάτος φασαρία, κίνηση, θαύματα, μυστήρια, τραγούδια, γιορτές, πλούτη, μάχες, ιστορίες. Ένας κόσμος γεμάτος χρώματα. Κόκκινος, όπως η πορφύρα των αυτοκρατόρων του. Χρυσός, όπως τα φόντα των ψηφιδωτών στις εκκλησίες του. Μαύρος, όπως τα ράσα των καλογέρων του. Άσπρος σαν τις χώρες τις άγνωστες έξω από τα σύνορά του. Γαλάζιος σαν τη θάλασσά του και σαν τα φουστάνια των αρχοντισσών του. Πράσινος σαν τα σπαρτά στους απέραντους ανοιξιάτικους κάμπους του. Αλλά όχι μόνο. Το Βυζάντιο ΔΕΝ έχει μόνο έξι χρώματα.

Το ΠΡΑΣΙΝΟ είναι το χρώμα που φοβάται κι ελπίζει. Έχει τους χάρτες των μακρινών τόπων, που είναι ακόμη αμέτρητοι – και σταθερά οι πιο όμορφοι της Γης. Έχει τα ταξίδια και τα όνειρα των εμπόρων, που ποτέ δεν κουράζονται. Το πράσινο έχει τις φωνές του Ιπποδρόμου, που μπορούν να ανεβάσουν κοινούς ανθρώπους στον θρόνο και να γκρεμίσουν αυτοκράτορες πραγματικούς. Έχει, όμως, και τις σιωπές των διαδρόμων: τις ίντριγκες του παλατιού, τις φθονερές ανάσες, τις ματιές της ζήλειας, που τίποτα και ποτέ δεν τη χορταίνει. Έχει τη μυρωδιά των παραμυθιών των ολοζώντανων, αυτών που όποιοι τα λένε ζούνε για πάντα – κι όποιοι τ' ακούν... αυτοί ζούνε ακόμα περισσότερο. Το πράσινο χρώμα έχει τη μυρωδιά της ζωής.

ISBN: 978-618-03-1266-9

ΒΟΗΘ. ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΖΗΕ 81266